

CCJE(2015)4

Лондон, 16 жовтня 2015

КОНСУЛЬТАТИВНА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СУДДІВ (ССЈЕ)

ВИСНОВОК № 18 (2015)

«Позиція судової влади та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії»

I. Вступ. Причина прийняття Висновку та його стислий зміст.

1. За останні десятиліття відносини між трьома гілками державної влади (законодавчою, виконавчою та судовою) змінилися. Виконавча та законодавча влади стали більш взаємозалежними. Повноваження законодавця в розрізі притягнення виконавчої влади до відповідальності зменшилися¹. В той самий час роль судової влади зазнала змін. Значно збільшився обсяг справ, що розглядаються в судах, а також зросла кількість законодавчих актів, якими повинні керуватися судді. Зокрема, розвиток виконавчої влади призвів до того, що все частіше її дії стають предметом оскарження в суді, а це, в свою чергу, призвело до того, що повноваження судової влади стосовно контролю виконавчої ставляться під сумніви. Також почастишали випадки оскарження актів законодавства в судах. В результаті, судовій владі більшою мірою доводилось оцінювати, а в деяких випадках навіть обмежувати дії двох інших гілок влади². Сьогодні для сторін судової справи та для суспільства в цілому судовий процес формує свого роду альтернативну демократичну арену, де представники суспільства та державної влади обмінюються поглядами, а також обговорюють питання загального значення. Суди ухвалюють рішення щодо надзвичайно важливих питань в економічній та політичній сферах. Міжнародні установи, особливо Рада Європи та Європейський Суд з прав людини (ECtHR), Європейський союз та Суд Європейського союзу (CJEU) мали значний вплив в державах-членах, особливо у зміцненні незалежності судової влади та її ролі у захисті прав людини. Більше того, застосування Європейських та міжнародних правил та стандартів та виконання рішень ECtHR та CJEU спричинили нові

¹ Див. С. Гардбаум «Поділ влади та розвиток судового нагляду в сталих демократичних державах (або чому модель переваги законодавчої влади була виведена з ужитку?)», 62 Американський журнал порівняльного права (2014) 613.

² Вчені визначили "глобальне розширення судової влади": Див. Тейт і Валліндер (ред.), Глобальне Розширення Судової влади, видавництво Нью-Йоркського університету, 1997.

складнощі для судової влади держав-членів, а інколи їх застосування оскаржувалися політиками та критиками.

2. Не дивлячись на те, що загалом принцип "поділу влади" прийнятий усіма державами-членами, останніми роками мали місце конфліктні та напружені ситуації, які викликають занепокоєння. Такі проблеми були висвітлені у Звітах Генерального секретаря Ради Європи в 2014-2015 роках³, а також у звітах КРЕС щодо ситуації в 2013 та 2015 роках. Наприклад: в деяких державах нова політична більшість поставила під сумнів положення суддів, які вже обіймали свої посади⁴. У 2015 році Генеральний секретар Ради Європи зауважив недоліки у виконанні рішень суду⁵. У деяких державах-учасниках виконавча влада має значний вплив на адміністративне управління судової влади, ставлячи таким чином під питання інституційну незалежність судової влади та незалежність окремих суддів⁶. Економічні кризи та хронічне недостатнє фінансування судової системи в деяких державах-членах підіймають питання бюджетної відповідальності законодавчого органу по відношенню до судової влади⁷. Відсутність законодавства чи (з протилежного боку) законів, що швидко змінюються, може суперечити принципу правової визначеності⁸. Також мали місце словесні випадки на адресу судової влади з боку представників виконавчої та законодавчої влади. В 2014 та 2015 роках Генеральний секретар Ради Європи зауважив, що політики та інші особи, які публічно піддавали критиці рішення суду впродовж останніх років, таким чином підривали суспільну довіру до судової влади в різних країнах⁹. Політики та ЗМІ припускають, що судова влада не "достатньо відповідальна" перед суспільством. Про такі коментарі, які включали заяви, що ставлять під сумні "легітимність" судової влади, повідомляли держави-учасниці у відповіді на анкетування, що надсилалося для підготовки даного висновку. Безперечно, всі ці коментарі та дії мають бути розглянуті з урахуванням того факту, що сьогодні в більшості європейських країн традиційні джерела влади не сприймаються з такою ж готовністю, як це було раніше. Мало місце послаблення "поваги" до державних органів. В цьому ж світлі часто кажуть про те, що для реалізації основних демократичних принципів існує велика необхідність у відкритості та прозорості в роботі державних органів. Все це означає, що всі особи, залучені до державної служби, мають бути більш відповідальними за те, яким чином вони виконують свою роботу.
3. Тому, у відповідності до напрямів діяльності, затверджених Комітетом Міністрів, Консультативна Рада європейських суддів (КРЕС) вирішила дослідити питання легітимності та відповідальності судової влади та належних відносин між трьома гілками влади в сучасній демократії, а також їх обов'язків по відношенню одна до одної та до суспільства в цілому у 21-му столітті.
4. Цей Висновок досліджує наступні питання:
 - i. Якими мають бути відносини між судовою владою держави та законодавчою та виконавчою гілками влади?
 - ii. На якій підставі судова влада встановлює своє право діяти як така у демократичному суспільстві? Як проявляється "легітимність" судової влади?
 - iii. До якої міри та яким чином судова влада має бути відповідальна перед суспільством, якому служить, та іншими гілками влади?

³ Див. відповідно Звіти Генерального секретаря про "Демократичну державу, права людини і верховенство права в Європі" за 2014 і 2015, далі: "Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2014)" та "Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2015)".

⁴ Див. Звіт КРЕС про ситуацію стосовно судової влади та суддів в державах-членах Ради Європи (2013), параграф 13-18.

⁵ Див. Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2015) ч. 14, 17, 27.

⁶ Див. Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2015) ч. 20-21.

⁷ Див. для правової допомоги: Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2015) ч. 22-23.

⁸ Див. Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2015) ч. 19.

⁹ Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2014) ч. 22; Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2015), ч. 27.

- iv. Як можуть три гілки державної влади виконувати свої повноваження таким чином, щоб досягти та зберегти належну рівновагу між собою, а також діяти в інтересах суспільства, якому вони всі служать?

Цей висновок не досліджує основні принципи судової незалежності, оскільки це було предметом обговорення у Висновку КРЄС №1 (2001). Відносини суддів зі ЗМІ були обговорені в частині С Висновку №7 (2005), тому ці питання не будуть детально розглянуті у даному висновку.

5. Цей Висновок було підготовлено на основі попередніх висновків КРЄС, Магна Карта суддів КРЄС (2010) та відповідних документів Ради Європи, зокрема, Європейської Хартії про статут для суддів (1998), та Рекомендації СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів відносно суддів: незалежність, ефективність та обов'язки (далі – «Рекомендації СМ/Рес» (2010) 12»). Також бралися до уваги Київські Рекомендації ОБСЄ про судову незалежність у Східній Європі, Південному Кавказі та Середній Азії – Адміністрування судівництва, добір та обов'язки суддів (далі – «Київські рекомендації»); Висновок 2013-2014 мережі Рад судової влади (ENCJ) про Незалежність та Відповідальність судової влади (далі – «Звіт 2013-2014 ENCJ»), Висновок Венеціанської Комісії Про Верховенство Права (березень 2011), Про незалежність судової системи, частина I: Незалежність суддів (березень 2010), та Висновок Венеціанської Комісії № 403/2006 Про призначення суддів прийнятий на 70 пленарному засіданні 16-17 березня 2007 (далі – «Венеціанська Комісія призначення суддів 2007»), Бангалорські принципи поведінки суддів (2002) та звіти (2014) і (2015) Генерального секретаря Ради Європи, Кодекс мінімальних стандартів суддівської незалежності Нью Делі (Стандарти Нью Делі 1982). Цей висновок враховує відповіді держав-учасниць на анкетування щодо незалежності судової влади та її відносини з іншими гілками в умовах сучасної демократії та попередній звіт, складений науковим експертом, запрошеним Радою Європи, Міс Енн Сандерс (Німеччина). Окрім цього, висновок враховує висновки зроблені на семінарі, що відбувся у місті Страсбург 19 березня 2015¹⁰. Висновок використовує надбання, отримані на семінарі, організованому Норвезькою асоціацією суддів, який відбувся в Бергені (Норвегія) 4 червня 2015¹¹.

II. Конституційна структура сучасної демократії: положення судової влади.

6. Загальноприйнятим є судження про те, що сучасна демократична держава повинна бути заснована на принципі поділу влади¹². Судова влада – одна з трьох основних, але рівних стовпів сучасної демократичної держави¹³. Всі три гілки влади служать державі і повинні бути відповідальними за свої дії один перед одним. У демократичній державі, заснованій на принципах верховенства права, жодна з гілок державної влади не може діяти в своїх інтересах, вони діють в інтересах народу в цілому. У демократичній державі, яка обмежена принципом верховенства права, («Etat de droit» або «Rechtsstaat»), всі ці три влади повинні діяти на підставі та з урахуванням обмежень, передбачених законом. Відповіді держав-членів на анкетне опитування показують, що всі держави-члени визнають ці основні принципи.

¹⁰ Окрім членів Робочої групи КРЄС у семінарі взяв участь професор Роберт Хезелл (Факультет Конституційного права Університетського коледжу Лондона, Великобританія), пан Ендрю Джемчевській (Голова Комітету з правових питань та прав людини Парламентської асамблеї Ради Європи), пані Анна Марія Тельвіс та пані Анна Спек (Асоціація з Прав людини) і пан Зія Таньяр (Секретаріат Венеціанської комісії Ради Європи).

¹¹ Стаття професора Йорна Ойрехагена Санде (Університет Бергена), пані Ханна Софі Грев (Голова апеляційного суду Гулатінга, діючий суддя Європейського суду з прав людини) та пані Інгрід Тюн (Голова Норвезької Асоціації суддів).

¹² Див. Висновок КРЄС № 3 (2002), параграф 16.

¹³ Див. Висновок КРЄС № 1 (2001), параграф 11; див. також Велику хартію суддів (Магна Карта) КРЄС (2010), параграф 1.

7. У демократичному суспільстві на законодавчий орган покладено обов'язок встановлювати правові рамки, за якими живе суспільство. Виконавча влада відповідальна за управління суспільством (в тому сенсі, що держслужбовці мають виконувати дані функції) відповідно до правових рамок, встановлених законодавчим органом. Функція судової влади полягає у вирішенні спору між членами суспільства і державою та безпосередньо між членами суспільства. Часто судова влада залучається до вирішення спору між двома чи навіть трьома гілками влади¹⁴. Все це повинно бути відбуватись згідно принципу верховенства права. Незалежна та ефективна система судочинства – наріжний камінь верховенства права¹⁵. Мета будь-якої незалежної та ефективної системи судочинства повинна полягати в тому, щоб гарантувати справедливе, неупереджене вирішення правових спорів, дотримуючись прав та свобод всіх людей, що шукають справедливості. Щоб досягти цієї мети, в кожному певному випадку, суд повинен знайти належні факти, добуті законним чином, дотримуватися закону та забезпечити ефективні засоби захисту, особливо у справах щодо порушень прав людини. У кримінальних справах система судочинства має неупереджено і незалежно вирішувати, яким чином та які дії заслуговують на покарання¹⁶. У сучасних демократичних державах незалежна судова влада гарантує, що уряд може бути притягнуто до відповідальності за свої дії, які можуть бути предметом розгляду в суді, а також відповідає за те, що закони, які набрали чинності, застосовуються правильно. Більшою чи меншою мірою, (залежно від особливих конституційних положень у державі), судова влада також гарантує, що закони відповідають положенням конституції або вищого законодавства, такого як законодавство Європейського союзу¹⁷.
8. Історія, культура та юридичні традиції держав-членів Ради Європи, що значно відрізняються між собою, призвели до виникнення різних «моделей» конституційних структур, які, у багатьох випадках, постійно розвиваються. Глобалізація і збільшення впливу міжнародних та європейських організацій вимагають змін у конституційних структурах окремих держав-членів. Зокрема, рішення ЄСПЛ зробили багато для розвитку захисту прав людини та судової незалежності та вплинули на конституції держав-учасниць. Проте цей вплив також призвів до конфліктів у відносинах між державними органами, особливо у відносинах між судовою владою та іншими двома гілками державної влади.
9. Теоретично, три гілки державної влади демократичної країни повинні доповнювати одна одну, не повинно бути «вищої» або домінуючої над іншими¹⁸. У демократичній державі насамперед верховною є воля народу (народний суверенітет), виражена за допомогою належного демократичного процесу. Також помилково вважати, що будь-яка з трьох влад може коли-небудь працювати в повній ізоляції від інших. Ці три влади покладаються одна на одну, щоб забезпечити повний спектр соціальних послуг, необхідних демократичному суспільству. Так, в той час коли законодавчий орган служить законодавчою основою, судова влада інтерпретує та застосовує закон як основу для своїх рішень, а виконавча влада часто відповідальна за виконання даних рішень в інтересах суспільства¹⁹. Таким чином, ці три влади функціонують в умовах взаємозалежності, або зближення і віддалення. Відповідно,

¹⁴ КРЄС визнає, що ця функція іноді виконується Конституційним судом і що в деяких системах Конституційні суди не визначені законодавчо як частина судової системи.

¹⁵ Див. Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2014) ч. 22.

¹⁶ Див. також щодо функціонування судової системи: Garapon, Perdrille, Bernabé, Synthèse du rapport de l' NEJ La prudence et l'autorité: L'office du juge au XXIe siècle (2013).

¹⁷ Див. Висновок КРЄС № 1 параграф 11.

¹⁸ Олександр Гамільтон, в Федераліст 78, описав судову владу як найменш небезпечну з трьох влад, тому що вона не мала "ніякого впливу ні по мечу ні по гаманцю... можна з впевненістю сказати, немає ні Сили, ні Волі, а тільки правосуддя; і повинен в кінцевому рахунку залежати від допомоги виконавчої гілки особливо для ефективності реалізації її рішень". Точка зору Гамільтона може не відбиває дійсність положення судової влади відносно виконавчої та законодавчої влади в Європі 21-го століття.

¹⁹ Див. Висновок КРЄС № 13 (2010) Про роль суддів у примусовому виконанні судових рішень.

ніколи не може бути повного "поділу повноважень"²⁰. Більш того, три гілки влади функціонують як система стримувань і противаг, кожна з яких відповідальна перед іншими в інтересах суспільства в цілому. Потрібно визнати, що певний рівень напруженості неминучий між державними владами в демократії. Якщо є така "творча напруженість", вона показує, що кожна влада забезпечує необхідну перевірку дій інших гілок і, таким чином, сприяє підтриманню належної рівноваги. Якби не було такої напруженості між цими трьома гілками влади, це спричинило б виникнення підозри, що одна або дві влади перестали стежити за відповідальністю іншої, а тому одна або дві влади отримали перевагу над іншими. Таким чином, факт напруженості між судовою владою та іншими двома владами держави не повинен обов'язково розцінюватися як загроза судової влади або її незалежності, а скоріше як знак, що судова влада виконує свій конституційний обов'язок стримування інших влад в ім'я суспільства в цілому.

III. Незалежність судової влади та поділ влади.

10. Судова влада повинна бути незалежною для виконання своєї ролі по відношенню до інших гілок державної влади, суспільства в цілому і учасників судового процесу²¹. Незалежність суддів не є прерогативою або привілеєм, що надається для захисту власних інтересів, але для захисту верховенства права і всіх тих, хто шукає і чекає справедливості. Судова незалежність – засіб, яким забезпечується неупередженість суддів. Тому вона є передумовою гарантії, що у всіх громадян (і інших гілок влади) буде рівність перед судом²². Незалежність суду є невід'ємним елементом обов'язків судової влади з неупередженого вирішення спорів²³. Тільки незалежна судова влада може ефективно захищати права всіх членів суспільства, особливо представників уразливих та непопулярних груп населення²⁴. Таким чином незалежність – фундаментальна вимога, яке дозволяє судовій владі охороняти демократію і права людини²⁵.
11. Принцип поділу влади, як такий, є гарантією незалежності суду²⁶. Проте, незважаючи на суддівську незалежність, важливість якої так часто обговорюється, необхідно зазначити, що ніяка влада, у тому числі судова, не може бути повністю незалежною від будь-яких впливів, зокрема соціальних та культурних, що існують всередині суспільства, в якому вона працює. Врешті-решт: «Один у полі не воїн»²⁷. Ніяка судова влада – як і будь-яка інша влада в демократичній державі – не є абсолютно незалежною. Судова влада покладається на інші і розрізі забезпечення ресурсами та засобами, особливо на законодавчу владу, яка забезпечує фінансування та встановлює правові рамки, які судова влада повинна інтерпретувати і застосовувати. Хоча судова влада в цивільних спорах наділена повноваженнями вирішувати спори відповідно до закону, громадськість покладається на виконавчу владу, яка виконує судові рішення. Недоліки у виконанні судових рішень

²⁰ Див. Аарон Барак, «Суддя в Демократії» (Прінстон Прес 2008), гл. 2.

²¹ Див. Висновок КРЄС № 1 (2001) параграф 11, 12.

²² Див. Висновок КРЄС № 3 (2002) параграф 9.

²³ Наприклад: всі Англійські та Уельські судді при призначенні повинні присягнути виносити рішення у справах "відповідно до законів та звичаїв цієї Країни, без страху чи користі, прихильності чи неприязні".

²⁴ Див: Orsus v. Coratia 16.03.2010 – 15766/03 – параграф 147; Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina of 22.12.2009 – 27996/06 and 34836/06 – параграф 43; Muñoz Díaz v Spain of 8.12.2009 – 49151/07 – параграф 61, D.H. and others v. Ukraine of 23.11.2007 – 57325/00 - параграф 176; Gorzelik v. Poland of 17.2.2004 - 44158/98, параграф 89-90, Metropolitan Church of Bessarabia v. Moldova of 13.12.2001 – 45701/99- параграф 116, Sidiropoulos v. Greece of 10.07.1998 – 26695/95 - параграф 41, див. про захист меншин судами: Т. Сандалов, Судовий захист меншин, Мічиган L. Rev. 75 (1977) 1162; Роберт М. Ковер, Причини Судової активності в захисті меншин, Юридична бібліотека Йельська школа права (1982).

²⁵ Рішення ЄСПЛ Волков проти України - 9.1.2013 - 21722/11 - параграф 199;

²⁶ Див. Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2014) ч. 22.

²⁷ Англійський поет Джон Донн у Роздумах XVII.

підривають авторитет судової влади і піддають сумніву поділ влади²⁸. При тому, що всі три гілки влади відповідальні за забезпечення належного поділу влади, ані цей принцип, ані судова незалежність не повинні стати перепорою для діалогу між органами державної влади. Більш того, є фундаментальна потреба в діалозі на підставі взаємоповаги між усіма владами, що передбачає і необхідний поділ, і необхідну взаємозалежність між владою. Однак життєво важливим залишається, що судова влада не має неналежних зв'язків і позбавлена захисту від неправомірного впливу з боку інших гілок влади²⁹.

IV. Легітимність судової влади та її елементів

A. Важливість легітимності

12. Усі три гілки влади володіють значними повноваженнями. Законодавчий орган розробляє закони і формує бюджет держави. Виконавча влада здійснює свої повноваження, навіть з використанням фізичної сили (в рамках закону), для дотримання та виконання законів. Суди не тільки вирішують питання фундаментальної важливості для окремих громадян і суспільства в цілому, але впливають своїми рішеннями та ухвалами навіть на стандартні справи окремих людей, які шукають допомоги в судах. Для цього судді наділені владою та широкими повноваженнями. Така влада і повноваження здійснюються від імені суспільства в цілому. Отже, суспільство та органи державної влади наділені правом очікувати, що всі, хто має таку владу і повноваження (тобто судді індивідуально та колективно) володіють легітимністю, на підставі якої і здійснюють застосування владних повноважень від імені суспільства в цілому. У всіх сучасних демократичних державах принаймні один законодавчий орган обирається безпосередньо громадянами держави. Переконливим вбачається аргумент, що законодавчі і виконавчі органи, які сформовані (прямо чи опосередковано) через обраних представників, таким чином, мають "демократичну легітимність". Абсолютно доречно поставити запитання: звідки судова влада отримує свою «легітимність»?

B. Різні елементи легітимності судової влади

(1) Судова влада в цілому

13. Судова влада створена як частина конституційної структури демократичних держав, які підпорядковуються владі закону. Тому, якщо за своєю суттю, конституційна структура такої держави легітимна, засади судової влади як частина тієї конституції так само законні і настільки ж необхідні в якості частини демократичної держави як і інші дві гілки влади³⁰. У всіх держав-членів є деяка форма конституції, яка різними способами (наприклад, за сталою традицією або голосами виборців) прийнята як легітимна основа держави. Конституції всіх держав-членів визнають і закріплюють (прямо чи опосередковано) роль судової влади як такої, що повинна забезпечувати верховенство права та ухвалювати рішення у справах, застосовуючи норми права відповідно до законодавства та прецедентного права. Таким чином факт, що конституція створює судову владу, щоб виконати цю роль, повинен самостійно, підтверджувати законність судової влади в цілому. Ухвалюючи рішення у справах, кожен окремий суддя здійснює свою владу як частина судової влади. Відповідно, сам факт, що судова влада – частина конституційної структури держави, забезпечує законність не тільки для судової влади в цілому, але і кожного окремого судді.

(2) Конституційна або формальна легітимність окремих суддів

²⁸ Див. Звіт Генерального секретаря Ради Європи(2015) ч. 14, 17, 27, див. також Висновок КРЄС № 13 (2010) Про роль суддів у примусовому виконанні судових рішень.

²⁹ Див. Висновок КРЄС № 1 (2001) параграф 11.

³⁰ Див. Висновок КРЄС № 1 параграф 11; див. також Велику хартію суддів (Магна Карта) КРЄС (2010) параграф 1.

14. Для виконання судових функцій, закріплених конституцією, кожен суддя повинен пройти призначення і таким чином стати частиною судової влади. Кожен суддя, який призначається відповідно до Конституції та інших чинних законодавчих актів, таким чином, одержує конституційне підтвердження своїх повноважень та легітимність. Опосередковано це призначення відповідно до конституційних та інших правових норм дає владу і відповідні повноваження окремим суддям застосовувати закон, розроблений законодавчим органом, або прецедентне право. Легітимність, дана окремому судді його призначенням у відповідності з конституцією та іншими правовими нормами окремої держави, становить "конституційну або формальну легітимність окремого судді".
15. КРЄС відзначав різні методи призначення суддів в державах-членах Ради Європи³¹. Вони включають, наприклад: призначення Радою судової влади або іншим незалежним органом, виборами в Парламенті та призначення виконавчою владою. Як зазначав КРЄС, у кожній системі є переваги та недоліки³². Можна стверджувати, що призначення голосуванням Парламенту та, меншою мірою, виконавчим органом, може розцінюватися як надання додаткової демократичної легітимності³³, хоча ці методи призначення несуть за собою ризик політизації та залежності від тих чи інших органів державної влади³⁴. Для запобігання цим ризикам, КРЄС рекомендував, щоб кожне рішення, що стосується призначення або кар'єри судді, було засновано на об'єктивних критеріях і приймалося або незалежним органом, або прийняття такого рішення ґрунтувалося тільки на цих критеріях³⁵. КРЄС також рекомендував, щоб до прийняття рішень щодо призначення або заохочення суддів залучалися незалежні органи влади з істотною кількістю представників, обраних іншими суддями демократичним шляхом³⁶. Конституційна легітимність окремих суддів, які були обрані безстроково не може бути поставлена під сумнів законодавчою або виконавчою владою, через політичну зміну державної влади.

(3) Функціональна легітимність окремих суддів

16. Призначення суддів відповідно до конституції і законів держави, здійснення конституційної ролі суддів шляхом винесення рішень у справах відповідно до правових норм, розроблених законодавчим органом і обов'язкове виконання суддею своїх повноважень в межах встановлених правових правил поведінки, все це надають початкову легітимність судді. Але легітимність не може залишатися на тому ж рівні. Як раніше вказував КРЄС, довіра суспільства і повага до судової влади – гарантії ефективності судової системи³⁷. Тільки завоювавши і зберігши довіру громадськості, кожен суддя і судова влада в цілому можуть

³¹ Див. Висновок КРЄС № 1 (2001) параграф 19-23; див. також Венеціанська Комісія, Щодо призначення суддів, 2007, параграф 9-17.

³² Див. Висновок КРЄС № 1 (2001) параграф 33.

³³ Див: Фабіан Віттрек, Управління третьою владою, Мор-Зибек, Тюбінген, 2006. Він стверджує, що легітимність всіх чиновників в державі залежить в кінцевому рахунку від "волі людей" (стаття 20 (2) Конституції Німеччини). Подібне положення можна запропонувати внести в конституції інших держав. Див., наприклад, ст. 3 Конституції Франції: «Основою будь-якого суверенітету є Народ».

³⁴ Див. Висновок КРЄС № 1 (2001) параграф 33.

³⁵ Див. Висновок КРЄС № 1 (2001) параграф 37;

³⁶ Див. Висновок КРЄС № 1 (2001) параграф 45, рек. 4; Висновок № 10 (2007) параграф 48-51. Згідно ЄСПЛ, призначення судді законодавчим або виконавчим органом є допустимим, до того моменту поки призначені судді захищені від впливу або тиску, під час виконання своїх функцій. Див: Flux v. Moldova of 3.7.2007 - 31001/03 - параграф 27 поняття поділу влади і його важливість для призначення суддів була також обговорена ЄСПЛ: див.: Волков проти України 9.1.2013 - 21722/11 - параграф 109 і Maktouf and Damjanovic v. Bosnia and Herzegovina of 18.7.2013 - 34179/08 - параграф 49. Венеціанська Комісія вважає призначення звичайних суддів голосуванням Парламенту недопустимим (Венеціанська Комісія, Щодо призначення суддів, 2007, параграф 12) і рекомендує здійснювати призначення Радою юстиції зі значним числом або більшістю членів, обраних з числа суддів: Венеціанська Комісія, Щодо призначення суддів, 2007, параграф 29.

³⁷ Див. Висновок № 3 (2002) параграф 22.

досягти і підтримувати легітимність. Цей другий вид легітимності можна назвати "функціональною легітимністю".

17. "Функціональна легітимність" повинна бути зароблена шляхом виконання повноважень на максимально можливому рівні якості, при дотриманні високих етичних стандартів. У попередніх Висновках КРЕС обговорив різні аспекти хорошої роботи судді та способів підтримки та покращення якості й ефективності судових систем в інтересах суспільства. Таким чином, КРЕС прийняв Висновки щодо різних способів досягнення цього, тобто: початкова підготовка та підвищення кваліфікації суддів³⁸, справедливий суд в розумні терміни³⁹, ефективне застосування міжнародного та європейського законодавства⁴⁰, Ради судової влади на сторожі служіння суспільству⁴¹, якість судових рішень⁴², ефективне виконання судових рішень⁴³, інформаційні технології⁴⁴, спеціалізація суддів⁴⁵, і оцінювання суддів⁴⁶. КРЕС заявляло, що за для виконання суддею роботи на високому рівні, судова влада повинна також допустимим чином працювати з прокурорами⁴⁷ та адвокатами⁴⁸. Застосовуючи ці принципи, окремі судді і як наслідок, судова влада в цілому, повинні досягти загальної мети винесення судових рішень максимально високої якості у відповідності з високими етичними стандартами. Окремі судді і судова влада в цілому зберігатимуть легітимність та повагу громадян шляхом виконання роботи ефективно та якісно.
18. Судді повинні виконувати свої обов'язки в рамках положень, викладених у дисциплінарних і процесуальних нормах⁴⁹ та (очевидно) кримінальному законодавстві. Повноваження судді пов'язані з цінностями правди, законності, справедливості і свободи. Тому, судді повинні виконувати свої обов'язки відповідно до найвищих стандартів професійної поведінки⁵⁰. У Висновку № 3 (2002) КРЕС обговорив такі стандарти та принципи професійної поведінки⁵¹. Робота в межах цих принципів допомагає гарантувати легітимність окремих суддів, які є частиною судової влади в цілому.
19. Як всі інші гілки влади, судова повинна також завоювати довіру і впевненість, будучи відповідальною перед суспільством та іншими органами влади держави⁵². Тому необхідно з'ясувати, чому і як судова влада і окремі судді підзвітні суспільству.

V. Відповідальність судової влади

A. Чому відповідальність важлива?

20. В останні роки державні органи стали більш відкритими і визнали, що вони повинні давати більш докладне пояснення своєї роботи суспільству, якому вони служать. Як наслідок,

³⁸ Див. Висновок № 4 (2003).

³⁹ Див. Висновок № 6 (2004).

⁴⁰ Див. Висновок № 9 (2006).

⁴¹ Див. Висновок № 10 (2007).

⁴² Див. Висновок № 11 (2008).

⁴³ Див. Висновок № 13 (2010).

⁴⁴ Див. Висновок № 14 (2011).

⁴⁵ Див. Висновок № 15 (2012).

⁴⁶ Див. Висновок № 17 (2014).

⁴⁷ Див. Висновок КРЕС № 12 (2009).

⁴⁸ Див. Висновок КРЕС № 16 (2013).

⁴⁹ Один приклад необхідності процесуальної норми - можливість судді відвести себе, де може мати місце фактичний або можливий конфлікт інтересів.

⁵⁰ Див. Висновок КРЕС № 3 (2002) параграф 8.

⁵¹ Див. також Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2015) ч. 9.

⁵² В даному Звіті 2013-2014, ENCJ пояснила, що судова влада, яка вимагає незалежності, але яка відмовляється бути відповідальною перед суспільством, не володітиме довірою суспільства. Див. Звіт ENCJ 2013-2014 ч. 4.

поняття відповідальності перед суспільством стало важливим пунктом суспільного життя⁵³. Державний орган буде «підзвітний», якщо він пояснить свої дії і, в рівній мірі їх важливість, державний орган приймає на себе відповідальність за них. Ця «підзвітність» так само життєво важлива для судової влади, як і для інших властей, тому що суд, як і інші, служить суспільству⁵⁴. Більш того, при дотриманні крихкого балансу, два принципи – судової незалежності і відповідальності, не будуть суперечливими поняттями. У контексті судової влади «підзвітний» розуміється як зобов'язаний викласти мотиви та обґрунтування рішення та поведінки, що стосуються справ, які судді мають розглядати. «Підзвітність» не означає, що судова влада відповідальна або підпорядкована іншим органам державної влади, бо це зрадило б її конституційній ролі незалежного органу, що складається з людей, функція яких полягає у вирішенні спорів у справах неупереджено і згідно закону. Якби судова влада була «підзвітна» іншому органу влади в тому сенсі, щоб бути відповідальною або залежною від неї, то в цивільних судових справах, де стороною були б інші органи влади, судова влада не могла б виконати свою конституційну роль як зазначено вище.

21. Судова влада (як і інші дві гілки державної влади) є органом державної служби. Вочевидь, що вона повинна звітувати (в сенсі, викладеному вище) перед народом, якому служить. Судова влада повинна існувати в інтересах верховенства права і тих, хто потребує захисту і справедливості⁵⁵. Тому, судова влада стикається з необхідністю демонстрації іншим органам влади і суспільству в цілому застосування влади, повноважень і незалежності, які на неї були покладені⁵⁶. Зросли вимоги до ефективності системи судочинства з боку учасників судового процесу. Виросло значення спрощеного доступу до правосуддя⁵⁷. Ефективність і доступність – аспекти, що визначають «відповідальність». КРЄС раніше вже визначав ці тенденції. У тому, щоб передбачити, що судова система повинна творити справедливість вищої якості та належну відповідальності в демократичній системі, КРЄС виділив цей аспект забезпечення судової «відповідальності» перед суспільством в цілому першочерговим⁵⁸.
22. Є додаткові причини, чому судова влада повинна бути підзвітною іншим органам державної влади, важливість яких описана вище. Перш за все, законодавчий орган, створює законодавчу базу, яку застосовує судова система. Тому, орган законодавчої влади наділений правом, у встановлених законом випадках, вимагати звіт про те, як закони, які він прийняв, інтерпретуються і застосовуються судовою владою. По-друге, для виконання своїх обов'язків перед суспільством, судова влада отримує фінансові ресурси згідно з рішенням законодавчого органу, а в багатьох державах-членах, органу виконавчої влади. Як КРЄС раніше підкреслював, загальні принципи і стандарти Ради Європи покладають обов'язок на держави-члени, зробити доступними фінансові ресурси, які будуть відповідати потребам різних судових систем⁵⁹. Як стало відомо з відповідей на анкетування КРЄС, адміністративна і фінансова автономія судової влади в державах-членах значно відрізняється. КРЄС рекомендував розширити адміністративну та фінансову автономію суду, щоб захистити його незалежність⁶⁰. Однак у кожному разі, в окремо взятій державі бюджетне та адміністративне управління судовою системою організовано таким чином, що

⁵³ Див. для обговорення судової відповідальності: Грехем Гі, Роберт Хезелл, Кейт Меїллон і Патрік о'Брін «Політика Судової Незалежності в Змінах до Конституції Великобританії», Кембридж Юніверсіті Прес, 2015, арк. 16 - 22.

⁵⁴ Див. про важливість належного управління та судочинства у Висновку КРЄС № 7 (2005), Висновок КРЄС № 10 (2007) та Висновку КРЄС № 14 (2011).

⁵⁵ Див. Висновок КРЄС № 1 (2001) параграф 11; Висновок № 10 (2007) параграф 9.

⁵⁶ Див. EN CJ Звіт 2013-2014 ч. 13.

⁵⁷ Див. Висновок КРЄС № 6 (2004) параграф 1.

⁵⁸ Див. Висновок КРЄС № 17 (2014) параграф 23.

⁵⁹ Див. Рекомендація CM/Rec(2010)12, параграф 32, та Висновок КРЄС № 2 (2001), параграф 4; Висновок № 10 (2007) параграф 37; Висновок № 17 (2014) параграф 35.

⁶⁰ Див. Висновок КРЄС № 2 (2001) параграф 14 та Висновок КРЄС № 10 (2007) параграф 12.

ресурси для судової влади асигновані парламентом і акумулюються, кінець-кінцем, за рахунок оплати громадянами судового збору. Таким чином, так само, як законодавчий, виконавчий орган відповідальний за виділення ресурсів на забезпечення судової системи, які надходять завдяки виконанню судами своїх функцій⁶¹.

В. Як повинна здійснюватися звітність?

(1) За що судова влада повинна звітувати?

23. Суддя прагне вирішувати спори шляхом прийняття рішень, судочинство виконує і «нормативну», і «виховну» роль, надаючи громадянам відповідне керівництво, інформованість і забезпечуючи гарантування дотримання закону і його практичного застосування⁶². Тому, насамперед, судова влада повинна нести відповідальність за роботу суддів, які розглядають судові справи, а особливо, за винесені рішення і їх обґрунтування. Судові рішення повинні бути відкриті для вивчення і оскарження⁶³. Це можна назвати "судовою відповідальністю", і це головне. У відповідності з основним принципом судової незалежності, система оскарження – в принципі єдиний шлях, яким судові рішення може бути скасовано або змінено після того, як його було винесено, і це єдиний спосіб, в який судді можуть вважатися відповідальними за свої рішення, якщо тільки їхні дії не є недобросовісними умисно.
24. У країнах, де судді відповідальні за управління системою судочинства (інколи бюджетом судів включно), судова влада повинна вважатися відповідальною за дане управління перед іншими органами державної влади та народом в цілому⁶⁴. У цій сфері судді, яким доручено управління державними фондами, знаходяться, в принципі, в тій же позиції, що і будь-який інший державний орган, відповідальний за розпорядження грошима платників податків.

(2) Перед ким відповідальні судді?

25. Окремі судді і судова влада в цілому відповідальні на двох рівнях. По-перше, вони відповідальні (в сенсі, описаному вище) перед громадянами, які звертаються до суду за захистом і справедливістю в судовому процесі. По-друге, вони відповідальні (в тому ж сенсі) перед іншими органами державної влади і, через них, перед народом в цілому.

(3) Як це здійснюється?

(а) Різні елементи відповідальності

26. Є різні форми відповідальності. По-перше, як викладено вище, судді піддаються перевірці своїх рішень за допомогою апеляційного процесу ("судова відповідальність"). По-друге, судді мають працювати прозоро. Проводячи відкриті судові засідання і обґрунтовуючи свої рішення, які є доступними громадськості (за винятком особливих обставин), судді індивідуально пояснюють свої дії та рішення особам, що звернулися за правосуддям, таким чином, суддя також звітує за свої дії перед іншими гілками влади і суспільством в цілому. Ця форма відповідальності може бути описана як "звітність шляхом обґрунтування". По-третє, якщо суддя скоїв неправомірний вчинок, він/вона повинен нести більш серйозну відповідальність, наприклад, у вигляді притягнення до дисциплінарної відповідальності, в

⁶¹ Забезпечувати судову систему всім необхідним для її функціонування - обов'язок інших гілок влади: Висновок КРЕС № 2 (2001).

⁶² Див. Висновок КРЕС № 7 (2005) параграф 7.

⁶³ Контіні та Мор "Врегулювання незалежності і відповідальності судової системи" – Юридичний журнал Утрехту (2007) 26, 31-32 стаття "Юридична та судова відповідальність"

⁶⁴ Котніні та Мор "Врегулювання незалежності і відповідальності судової системи" – Юридичний журнал Утрехту (2007) 26, 33-34 стаття «Відповідальність менеджера».

особливих випадках – до кримінальної відповідальності. Це можна назвати "каральною відповідальністю".

(b) Відповідальність шляхом обґрунтування

(i) Відкриті слухання і судові рішення

27. Основні принципи судової роботи, такі як вимога проводити публічні слухання і виносити обґрунтовані рішення, які доступні громадськості, засновані на принципі, що судді повинні звітувати про свою поведінку і рішення. На відкритих засіданнях судді заслуховують свідчення позивачів і свідків та клопотання адвокатів. Судді (звичайно) пояснюють закон публічно. Громадськість в цілому може відвідувати відкриті судові слухання, щоб дізнатися про закон і поведінку судді (або суддів) по відношенню до сторін⁶⁵. Ця відкрита процедура гарантує справедливий суд згідно Статті 6 Європейської конвенції з прав людини. Крім того, відвідуючи слухання, (або, в деяких державах, дивлячись слухання по телебаченню⁶⁶ або он-лайн) і за допомогою висвітлення в ЗМІ, громадськість може краще зрозуміти судовий процес. Таким чином, судді та судова влада в цілому звітують перед суспільством. У той час як формальні процесуальні норми важливі для суспільної довіри до судової влади, практичний досвід громадян, що спостерігають здійснення правосуддя на власні очі, та доступ до достовірної інформації, опублікованої в ЗМІ про ведення окремих судових справ, має вирішальне значення⁶⁷.
28. Судді повинні обґрунтовувати свої рішення, які повинні бути загальнодоступними, у виняткових обставинах – доступ обмежується. Таким чином судді обґрунтовують свої рішення і дозволяють особам, що звернулися до суду і суспільству в цілому прийняти або піддати сумніву дане обґрунтування. Тому, рішення мають бути викладені доступно, як КРЄС вже заявляв раніше⁶⁸. У випадку, якщо сторона, що прогала, не погоджується з рішенням, воно може бути оскаржене. Існування (навіть можливість існування) системи оскарження має гарантувати високий стандарт судового рішення, яке ухвалюється протягом певного періоду часу. Це в інтересах сторін і суспільства в цілому. У випадку, де розгляд не було завершено протягом відповідного часу⁶⁹, можуть бути застосовані спеціальні правові заходи оскарження, переважно у місцевих судах або, якщо застосування таких заходів не передбачено, шляхом подачі скарги до Європейського Суду з прав людини. Після того, як суддею прийнято рішення, воно, як цього вимагає суспільство, має бути швидко і ефективно виконано⁷⁰. У цьому відношенні судова влада часто залежна від виконавчої, завданням якої є привести рішення в дію.

(ii) Інші механізми відкритості за допомогою обґрунтованості

29. Є кілька інших способів, якими судова влада може висвітлювати свою діяльність і – якщо можливо – управляти системою відправлення правосуддя. Такі засоби ніколи не повинні неправильно використовуватися іншими органами державної влади з метою втрутитися в роботу судової влади. Один загальнодоступний спосіб: наприклад, щорічний звіт про роботу, доступний широкому загалу. Інші загальнодоступні методи, якими судова влада може звітувати: проведення аудиту громадським аудиторським комітетом, проведення

⁶⁵ Про відносини судів з учасниками судового процесу. Див. Висновок КРЄС № 7 (2005) параграф 24-26. Винятки можуть бути зроблені у випадках, де це вимагають інтереси сторін щодо захисту їхнього приватного життя.

⁶⁶ Див. про важливе питання участі ЗМІ в судовому процесі: Висновок КРЄС № 7 (2005) параграф 44-50.

⁶⁷ Див. Висновок КРЄС № 7 (2005) параграф 9, 24-26; Див. також Бюльманн та Кунц «Впевненість в правосудді: порівняння незалежності та легітимності судової системи» West European Politics Vo. 34 № 2 (2011) 317, 332.

⁶⁸ Див. про якість судових рішень: Висновок КРЄС № 11 (2008); Висновок КРЄС № 7 (2005) параграф 56.

⁶⁹ Див. Висновок КРЄС № 6 (2004)

⁷⁰ Див. Висновок № 13 (2010); Див. Звіт Генерального секретаря Ради Європи(2015) ч. 14, 17, 27,

інспекцій⁷¹ і оцінювання. На місцевому або національному рівні в багатьох державах-членах з'явилися так звані «Омбудсмени», Громадські або Громадянські Захисники і Медіатори, Громадські Інспектори, призначені виконавчої або законодавчою владою, часто з істотним рівнем незалежності. Вони нерідко працюють у напрямку притягнення судової влади до відповідальності. (Питання про те, як досягти належного балансу між фінансовою звітністю і зовнішнім втручанням, буде розкритий нижче, у Розділі VI).

30. Інший спосіб є внутрішнім: індивідуальна оцінка суддів. У більшості держав-членів судді піддаються в певному сенсі індивідуальному оцінюванню на тій чи іншій стадії їхньої кар'єри. Оцінка може бути корисним методом перевірки суддів. Як пояснювалося КРЄС, індивідуальна оцінка роботи суддів може допомогти отримати інформацію про здібності окремих суддів, про сильні і слабкі місця судової системи. Оцінка може допомогти відібрати найкращих кандидатів на підвищення, таким чином, це підтримує або навіть поліпшує якість судової системи⁷². Не слід зловживати оцінюванням, наприклад вчиняти політичний тиск на суддів або піддавати сумнівам окремі рішення.

(iii) Діалог з іншими гілками державної влади

31. Кожна із трьох гілок влади держави, щоб працювати ефективно, повинна співпрацювати з двома іншими. Діалог між усіма ними вкрай важливий, для поліпшення ефективності кожної влади та її співпраці з іншими двома. За умови, що такий діалог ведеться в атмосфері взаємоповаги, та підтримується особливе ставлення до незалежності та неупередженості суддів, що беруть участь в даних обговореннях⁷³, вони будуть вигідні для всіх трьох гілок державної влади⁷⁴. КРЄС підкреслила важливість суддів, що беруть участь в дебатах щодо національної судової політики. Крім того, з судовою владою потрібно консультиватися і відводити їм важливу роль у підготовці будь-якого закону, що стосується їхнього статусу і функціонування судової системи⁷⁵. Експертні знання суддів також цінні, коли справа доходить до питань поза судовою політикою. Наприклад, доповідаючи парламентським комітетам, представник судової влади (наприклад, вищий орган судової влади або Вищої Ради Юстиції), може ініціювати законопроекти і дати можливість судовій владі висловити точку зору щодо різних практичних питань. Деякі держави-члени повідомили про позитивний досвід такого діалогу⁷⁶. У деяких державах-членах судова влада бере участь у діалозі з виконавчою владою, коли судді йдуть у тимчасову відпустку, щоб працювати у відділі міністерства юстиції з питань цивільного чи кримінального права⁷⁷. В інших державах-членах, однак, це вважається порушенням незалежності суду⁷⁸.

(iv) Діалог з громадськістю

32. Як раніше відзначали у КРЄС, діалог з громадськістю, безпосередньо або через ЗМІ, має першочергове значення в поліпшенні знання громадян про закон і збільшенні їх впевненості в судовій владі⁷⁹. У деяких державах-членах призначення мирових суддів розглядається як забезпечення корисного зв'язку між судовою владою та громадськістю. КРЄС

⁷¹ Див. Висновок КРЄС № 1 (2001) параграф 27, 69 рек. 10

⁷² Див. Висновок КРЄС № 17 (2014).

⁷³ Див. ЄСПЛ: Вака v. Hungary of 27.5.2015 - 20261/12 – параграф 99-102

⁷⁴ Контіні та Мор "Врегулювання незалежності і відповідальності судової системи" – Юридичний журнал Утрехту (2007) 26, 41-42 захищене визначення «спільної відповідальності».

⁷⁵ Див. Висновок КРЄС № 3 (2002) параграф 34; Бельгія та Чорногорія сповістили про даного роду обмін.

⁷⁶ Див. про відносини між суддями та Парламентом в Великобританії: Грехем Гі, Роберт Хезелл, Кейт Меїлзон і Патрік о'Брин «Політика Судової Незалежності в Змінах до Конституції Великобританії», Кембридж Юніверсіті Прес, 2015, арк. 92-125.

⁷⁷ Див. Висновок КРЄС № 3 (2203) параграф 36.

⁷⁸ Див. Рішення Конституційного суду Литви від 21.12.1999, IV.9.

⁷⁹ Див. Висновок КРЄС № 7 (2005).

рекомендувала у Висновку № 7 (2005) "Правосуддя і суспільство", що судова влада і окремі суди повинні активно звертатися до ЗМІ та громадськості безпосередньо⁸⁰. Наприклад, суди повинні грати виховну роль, організовуючи візити школярів і студентів, надаючи інформацію, і активно пояснюючи рішення суду громадськості та ЗМІ, щоб поліпшити обізнаність і запобігти непорозумінням⁸¹. У той час коли є ризик залучення ЗМІ, суди можуть допомогти уникнути публікації перекручених фактів шляхом активного співробітництва та роз'яснень. Таким чином, судова влада може звітувати перед суспільством та гарантувати, що сприйняття громадськістю системи правосуддя є точним і відображає зусилля, докладені суддями. За допомогою цього, судді можуть також навчити громадськість межах, в яких діє судова система⁸².

(с) "Каральна відповідальність"

33. Як раніше обговорювалося КРЄС, всі дії суду повинні відповідати принципам професійної етики, встановленим дисциплінарними правилами і, в межах умов, які зберігають судову незалежність і неупередженість – кримінальним законодавством. Принципи професійної етики неможливо здійснювати за рахунок системи дисциплінарних стягнень⁸³. Враховуючи важливість етики та чесності для того що б суспільство довіряло судовій владі, судді повинні поводитися бездоганно і під час виконання своїх функцій, і в їх особистому житті⁸⁴, бути відповідальними за свою поведінку згідно вимогам загальноприйнятих норм. Іноді поведінка окремих суддів, настільки відхилена від норм, що не піддається простому поясненню. На думку суспільства, яке наділяє такими великими повноваженнями і, довірою суддів, стосовно суддів мають бути прийняті деякі стримуючі заходи, навіть до звільнення у випадках негідної поведінки, яку не можна виправдати⁸⁵. Особливо це стосується корупційних дій⁸⁶, які суттєво підривають суспільну довіру до судової неупередженості та незалежності. В інших випадках негідної поведінки, суддя притягується до кримінальної⁸⁷, цивільної⁸⁸, або дисциплінарної відповідальності⁸⁹ відповідно до природи проступку.

VI. Як вимоги «легітимності» і «відповідальності» зачіпають відносини судової влади з двома іншими гілками влади?

34. Легітимність і підзвітність тісно пов'язані. Судова влада повинна прагнути зберегти і продемонструвати свою легітимність, будучи підзвітною суспільству. Основними засобами досягнення цієї мети є виконання роботи максимально можливої якості і роз'яснення своїх дій і поведінки іншим гілкам влади, і через них безпосередньо, суспільству в цілому. Як вже зазначено, жодна гілка державної влади не може діяти в повній ізоляції і окремо від інших двох. Усі повноваження функціонують у відносинах взаємозалежності. Тому рекомендується обмін і діалог між судовою та іншими владами держави. Тим не менш, у той час як всі механізми, описані вище, можуть бути цінними в забезпеченні контролю судової влади, вони також несуть ризик неправильного використання.

⁸⁰ Див. Висновок КРЄС № 7 (2005) С.

⁸¹ Див. Висновок КРЄС № 7 (2005) параграф. 7-23.

⁸² Див. Висновок КРЄС № 7 (2005) параграф 27.

⁸³ Див. Висновок КРЄС № 3 (2002) параграф 49, рекомендація iii.

⁸⁴ Див. Висновок КРЄС № 3 (2002) параграф 50, рекомендація ii)

⁸⁵ Див. Висновок КРЄС № 3 (2002) параграф 51.

⁸⁶ Див. Звіт Генерального секретаря Ради Європи (2015) ч. 24-25; Див. також Роботу GRECO на четвертому оціночному раунді www.coe.int/greco.

⁸⁷ Див. Висновок КРЄС № 3 (2002) параграф 52-54.

⁸⁸ Див. Висновок КРЄС № 3 (2002) параграф 55-57.

⁸⁹ Див. Висновок КРЄС № 3 (2002) параграф 58-74; Див. також Київські Рекомендації, параграф 25-26.

35. Повне визнання основних гарантій судової незалежності, таких як безпека під час виконання функцій, їх незмінності, або зміна місця розташування без згоди судді, призначення та просування на посаді, позбавлене політичного впливу, достатній рівень винагороди, і безпека життя та власності⁹⁰, є передумовою для будь-якого успішного діалогу між трьома гілками влади. Якщо ці основні гарантії будуть поважатися, то судова незалежність не постраждає, а, навпаки, отримає вигоду зі збільшення рівня законності, отриманого синтезом задовільного здійснення конституційної функції судової влади та участі суддів у діалогах. Судова незалежність і легітимність не можуть бути автоматичними: вони повинні бути зароблені. Виконання роботи на високому рівні гарантує судову легітимність та незалежність. Для досягнення цієї мети та того, щоб заслужити повагу суспільства, незалежна та відповідальна судова влада відкрита для обґрунтованої критики, вчиться на своїх помилках, і тим самим постійно вдосконалює свою роботу. В цьому розрізі, незалежність та підзвітність не конфліктують, а скоріше, доповнюють одна одну. Тим не менш, важливо підкреслити, що суддя не несе відповідальності за політику попереднього уряду або режиму. Судді не повинні піддаватися критиці або дисциплінарному провадженню тільки через те, що вони дотримувалися законів ухвалених за попереднього режиму, за умови їх правильного застосування.
36. Особливо важко врівноважити потребу в захисті судового процесу від спотворення і тиску політичних джерел та потребу у відкритому обговоренні питань суспільного інтересу щодо відправлення правосуддя. З одного боку, як вказав КРЄС, судді повинні визнати, що вони – громадські діячі і не повинні бути занадто чутливими.⁹¹ Таким чином, коли судді співпрацюють з іншими органами влади в державі та народом в цілому, вони повинні взяти на себе відповідальність, захищати свою незалежність⁹² і неупередженість. З іншого боку, під час ділових відносин з судовою владою інші гілки повинні дотримуватися принципів судової незалежності та неупередженості. Діалог між судовою владою та іншими владами, а також з громадськістю в цілому може використовуватися з метою зазіхання на судову незалежність. Наприклад, не є прийнятним для інших органів державної влади піддавати критиці ще не ухвалені судові рішення, що підриває авторитет судової влади і заохочує непокору і навіть насильство над суддями⁹³. Також не є прийнятним, що за обґрунтовані критичні коментарі представника судової влади відносно будь-якого органу державної влади (або його посадової особи), які зроблені під час виконання судових обов'язків, особу може бути покарано звільненням із посади законодавчою або виконавчою владою⁹⁴. Важливо, що діалог між трьома гілками та між судовою владою і громадськістю, а також будь-якими органами, які здійснюють перевірки і контроль, повинен проводитися в атмосфері взаємоповаги. Ці процеси ніколи не повинні використовуватися, щоб впливати на конкретне судове рішення або заохочувати нешанобливе ставлення чи непокору судовим рішенням.
37. Щодо цивільної, кримінальної та дисциплінарної відповідальності (те, що називається вище "каральною відповідальністю"), КРЄС підкреслює, що основним засобом від судових помилок, які не включають недбалість, повинно бути апеляційне оскарження. Крім того, щоб захистити судову незалежність від недоречного тиску, велика увага повинна приділятися

⁹⁰ Див. Висновок № 1 (2001); Рекомендація CM/Rec(2010)12 Частина II, V, VI; Див. Велика Хартія суддів (Магна Карта) КРЄС (2010), параграф 2-13;

⁹¹ Див. Висновок КРЄС № 1 (2001) параграф 63.

⁹² Звіт ENCIJ описує «сприйняття суддями їх власної незалежності як аспект "суб'єктивної незалежності» Звіт ENCIJ 2013-2014 арк. 13, 3.3.2.

⁹³ Див. Рекомендація CM/Rec(2010)12, параграф 18.

⁹⁴ Див. ЄСПЛ: *Vaka v. Hungary* of 27.5.2015 - 20261/12.

притягнення суддів до кримінальної, цивільної та дисциплінарної відповідальності⁹⁵. Завдання застосування закону, оцінки доказів і фактів, які робить суддя, щоб розглянути справу, не повинні бути основою цивільної або дисциплінарної відповідальності судді, крім випадків злочинного, умисного порушення зобов'язань або, можливо, грубої недбалості⁹⁶. Крім того, якщо держава повинна була виплатити компенсацію стороні через помилку у відправленні правосуддя, саме у держави, а не заявника, повинно бути право притягнути суддю до відповідальності, шляхом подачі судового позову⁹⁷.

38. Цінним є наявність істотних відмінностей в конституційних системах держав-членів, що в підсумку призводить до значних розбіжностей в досвіді окремих держав у тому, як три гілки влади взаємодіють. Проте кожна країна може вчитися на досвіді іншій. Більш того, методи найбільш успішної практики можуть бути поширені; насамперед міжнародний обмін може допомогти зрозуміти загальні проблеми і принципи. Таким чином досвід і методи всіх держав-учасниць повинні бути поширені через міжнародні та європейські установи, включаючи спеціальні органи Ради Європи.

VII. Необхідність в обмеженні у взаєминах між трьома гілками влади

39. Як вже говорилося, функції трьох гілок влади взаємозалежні. У цьому сенсі ніколи не може бути повним "поділ влади". Тим не менше, для того, щоб досягти належного балансу трьох гілок влади, кожна з них повинна бути досить відокремленою у своїх відносинах з іншими гілками.

A. "Незалежність судової влади"

40. Судова влада, як одна з трьох влад держави, несе відповідальність перед народом, якому вона служить. Відповідно, для судової, як і інших влад держави, пріоритетним завжди повинен бути інтерес суспільства оскільки це основна цінність. Для цього необхідно, щоб судова влада усвідомлювала соціально-економічні умови, в яких повинні працювати інші дві галузі державної влади. Крім того, судова система повинна знати, що в частині політичних рішень, які приймаються законодавчою і виконавчою владою є межі для судового і правового втручання. Таким чином, всі суди, повинні бути обережні, щоб не вийти за межі повноважень, якими вони наділені законом для здійснення правосуддя. КРЄС визнає, що і законодавча, і виконавча влада мають законні інтереси, в які судова влада не повинна втручатися.
41. У своїх відносинах з іншими двома гілками державної влади, судова влада повинна уникати лобіювання та акцентування тільки на своїх власних інтересах. Правильніше, якщо судова влада візьме на себе відповідальність перед суспільством, якому вона служить. Судова система має проявити розуміння та відповідальність по відношенню до потреб суспільства та дефіциту державної скарбниці. Судова влада може висловлювати свою думку щодо можливих наслідків пропонованого законодавчою або виконавчою владою нововведення, яке спрямоване на внесення змін, пов'язаних із здійсненням правосуддя. Судова система також не повинна виступати проти всіх пропозицій, що стосуються змін в ній, називаючи це посяганням на незалежність судової влади. Але, якщо судова незалежність або здатність судової влади здійснювати свої конституційні повноваження знаходяться під загрозою, або піддається нападу, судова влада повинна відстоювати свою позицію безстрашно.

⁹⁵ Див. Рекомендація СМ/Rec(2010)12 Частина VII; Висновок КРЄС № 3 (2002) параграф 51; Див. приклад неправильного застосування: Рішення ЄСПЛ Волков проти України - 9.1.2013 - 21722/11 – особливо параграф 199.

⁹⁶ Див. Висновок № 3 (2002) параграф 75, 76; Див. також Рекомендація СМ/Rec(2010)12, параграф 66-71. Відповідальність держави – інше питання якого не стосується цей Висновок.

⁹⁷ Див. Рекомендація СМ/Rec (2010)12, параграфи 66 та 67. Cf. Велика Хартія суддів (Магна Карта) КРЄС, параграф 22.

Наприклад, рішеннями, які підпадають під дане визначення є масові скорочення в системі юридичної допомоги або закриття судів з економічних чи політичних причин.

42. Якщо необхідно критикувати орган державної влади або конкретного чиновника в ході судового розгляду або, коли це необхідно в інтересах громадськості, це має бути зроблено. Наприклад, таким чином, суди можуть критикувати прийнятий або провалений законопроект, який суд вважає належним законодавством. Тим не менш, в інших органах державної влади по відношенню до судової системи, критика повинна виражатися за принципом взаємної поваги. Судді, як і всі інші громадяни, мають право на участь у публічних дебатах, за умови, що це не вплине на їхню незалежність або неупередженість. Суди ніколи не повинні заохочувати непокору і неповагу до виконавчої та законодавчої влади. У своїх професійних і особистих відносинах з представниками інших державних органів, судді повинні уникати будь-якого конфлікту інтересів та не допустити ситуації, яка може створити враження, що незалежність судової влади, неупередженість та гідність судових органів в цілому можна оскаржити. Поки критика здійснюється в атмосфері взаємної поваги, це може бути корисним для суспільства в цілому. Тим не менш, це не повинно бути занадто часто, особливо, не прийнятне, якщо відповіддю на конструктивну критику органів державної влади з боку суддів є зміщення з займаної посади та інші утиски⁹⁸. КРЄС також підкреслює, що неприпустима поведінка представників законодавчої та виконавчої влади та політиків може бути у вигляді мовчазної згоди або в деяких випадках підтримка агресії або навіть радикальних, насильницьких та незаконних дій проти судочинства.⁹⁹ Пряма або опосередкована підтримка таких дій проти судової системи є абсолютно неприпустимою. Такі дії є не тільки загрозою незалежності судової влади, вони також позбавляють права на законне суспільне вираження думки суддями.

В. Незалежність органів інших гілок державної влади

43. Судова відокремленість повинна підкріплюватися рівним ступенем відповідальності і не втручанням з боку інших гілок влади. Перш за все інші органи державної влади повинні визнати легітимність конституційної функції, яка полягає у здійсненні правосуддя та переконатися, що судова система отримує достатні ресурси для виконання своїх повноважень. Ця функція полягає в розгляді всіх правових спорів, тлумаченні та застосуванні закону, що має вирішальне значення для добробуту сучасної демократичної держави заснованої на верховенстві права так само, як і функції законодавчої і виконавчої влади в державі. У державі, заснованій на принципі поділу влади, взаємодія між однією галуззю державної влади та іншими галузями повинна регулюватися законом, прийнятим з урахуванням міжнародних стандартів. КРЄС вважає, що коли має місце невинуватене втручання, органи державної влади повинні бути лояльними і співпрацювати, щоб відновити рівновагу, і довіру суспільства для забезпечення нормального функціонування державних інститутів. У всіх випадках конфлікту з законодавчою або виконавчою владою за участю окремих суддів, останні повинні мати можливість звернутися до ради суддів або іншого незалежного органу, або вони мати деякі інші ефективні засоби правового захисту¹⁰⁰.

(1) Питання про призначення вже обраних суддів

44. Рішення, які знищують основні гарантії незалежності органів правосуддя є неприйнятними, навіть якщо вони замасковані¹⁰¹. Наприклад, нова парламентська більшість і уряд не мають вирішувати питання про призначення або термін повноважень суддів, які вже були призначені в законному порядку. Безперервність перебування судді на посаді може бути

⁹⁸ Див. ЄСПЛ: Вака v. Hungary of 27.5.2015 - 20261/12.

⁹⁹ Відкритий лист Верховного суду України, стор. 2

¹⁰⁰ Рекомендація CM/Rem (2010) 12, п. 8.

¹⁰¹ Див. Ситуаційний звіт КРЄС(2013) параграф 13-18.

поставлено під сумнів, якщо останній був притягнутий до дисциплінарної відповідальності або набрав законної сили вирок, винесений у встановленому законом порядку відносно певного судді.

(2) Законодавство: Зміни в системі правосуддя

45. Питання про те, коли і як часто законодавство повинно змінюватися, підпадає до повноважень законодавчого органу. Тим не менш, занадто великої кількості змін протягом короткого проміжку часу, слід уникати, якщо це можливо, принаймні, в області відправлення правосуддя¹⁰². Де зміни в системі правосуддя зроблені, необхідно подбати, про гарантії їх забезпечення адекватними фінансовими, технічними та процедурними умовами, і що вони забезпечені достатньою кількістю людських ресурсів¹⁰³. В іншому випадку існує ризик нестабільності в належному відправленні правосуддя і громадськість може сприймати (помилково), що будь-які недоліки у запровадженні нової системи виникли з вини судових органів. Це може призвести до непотрібної недовіри і конфліктів.

(3) Законодавство: Парламентські комітети з розслідування

46. Існує небезпека перетину між належною роллю суддів і парламентських комітетів з розслідування. КРЄС визнає, що національні або місцеві парламентські органи можуть, відповідно до законодавства багатьох держав-членів, створювати комітети з розслідування соціальних явищ чи передбачуваних порушень, або незадовільного застосування закону. Повноваження цих комісій часто схожі на повноваження, судових органів, таких, як право виклику свідків, розкриття порядку або затребування документальних доказів і т.п. На думку КРЄС, щоб зберегти належний поділ влади, загалом звіти слідчих комісій ніколи не повинні заважати розслідуванню або судовому розгляду, які були або будуть ініційовані судовими органами. Якщо виникає необхідність включити в такі звіти коментарі щодо існуючих судових рішень в окремих справах, вони мають здійснюватися із забезпеченням належного рівня поваги та повинні утримуватися від вираження будь-якої критики у спосіб, який фактично буде змінювати зміст прийнятих рішень. Однак, якщо перевірка веде розслідування можливих недоліків у здійсненні правосуддя, які мали місце при розгляді конкретної справи, таке судове провадження може бути піддане перевірці, здійсненній належним чином. Перевірка ніколи не може замінити належний судовий процес.

(4) "Омбудсмен", Державні або Громадські Захисники або Медіатори і Загальний нагляд

47. "Омбудсмени", Державні або Громадські Захисники або Представники та загальні наглядачі призначені урядом або парламентом, часто діють зі значним ступенем незалежності. Вони мають завдання щодо захисту інтересів громадськості, розслідування та розгляду скарг окремих осіб щодо порушення прав, як правило, з боку державних структур. Завдання таких органів – розглянути скарги і спробувати вирішити їх, найчастіше, за допомогою рекомендацій (обов'язкових чи ні) або посередництва. Однак, це може перешкоджати розгляду окремих справ, які були або можуть бути розглянуті в суді. Такі втручання мають бути попереджені. Тому, КРЄС рекомендує, що законодавство держав-членів має регулювати відносини між "омбудсменом" (або аналогічною установою) та судовою владою. Хорошим рішенням може бути норма, яка існує в деяких країнах, згідно з якою звернення в такі структури є можливим, на досудовій стадії вирішення конфлікту; але за умови відкриття судового провадження, сторони можуть звернутися до агентства тільки за рекомендацією судді в провадженні якого перебуває справа.

¹⁰² Див. Звіт Генерального секретаря Ради Європи(2015) ч. 17.

¹⁰³ Див. Висновок КРЄС № 11 (2008).

(5) Судове адміністрування та нагляд

48. За останні десятиліття, у багатьох державах-членах було введено самоврядування в судовій системі або його обсяг збільшився. Моделі, що використовуються у системі судочинства змінюються. У деяких країнах, відправлення правосуддя керує Міністерство юстиції, в інших незалежні організації, в третіх – Ради суддів. КРЕС розробив рекомендації з цих питань¹⁰⁴. У деяких країнах, виконавча влада через міністерства юстиції мають значний вплив на управління судами через голів судів та судових ревізорів, або, у деяких випадках судова адміністрація безпосередньо залежить від Міністерства юстиції. Слід уникати присутності представників виконавчої влади в органах управління судами і трибуналами. Така присутність може призвести до перешкод у здійсненні судової функції, тим самим створюючи загрозу незалежності системи правосуддя.
49. Проблеми щодо взаємодії між виконавчою і судовою владою можуть відбутися в тих державах, в яких міністр юстиції або інші міністерства чи установи, наприклад, які мають повноваження з аудиту та/або фінансового контролю, мають право організувати інспекції в судах. Такі перевірки можуть мати різні цілі. Наприклад, інспекція може проводитися для того, щоб отримати інформацію, щодо фінансових асигнувань, або отримати інформацію про можливу реорганізацію суду, або отримати інформацію для того, щоб вжити можливих дисциплінарних заходів проти співробітників суду та/або суддів. Інспекції іноді складаються з суддів або колишніх суддів, і іноді навіть створені в рамках вищих рад юстиції. КРЕС вважає, що в той час як погляд із зовні може допомогти побачити недоліки в конкретному закладі, наприклад, судової системи, дуже важливо, що діяльність інспекторів не повинна заважати розвитку судових розслідувань і судових розглядів. Право інших органів влади, яке полягає у інформуванні або дослідженні системи правосуддя в усіх випадках здійснюється з урахуванням обмежень, що накладаються судовою незалежністю, і (якщо це передбачено законом) секретністю судових розслідувань. Перевірки не повинні торкатися окремих справ, які перебувають на розгляді.

(6) Бюджетна автономія

50. Наслідки суспільних фінансових труднощів, особливо, в результаті економічної кризи з 2008 року, викликали серйозні проблеми в багатьох державах-членах. Доступ до судів та правової допомоги були скорочені, робоче навантаження судів збільшилося, а судова система реструктурується. У своїх відповідях на анкетування, багато держав-учасниць повідомили про дискусії щодо суддівської винагороди. Заробітна плата для суддів була заморожена протягом багатьох років або навіть знижена в останні роки.
51. Вважається, що, відповідно до конституційних положень, в кінцевому рахунку, рішення про фінансування системи правосуддя та оплати праці суддів повинне підпадати під відповідальність законодавчого органу. Та попри все, цей процес завжди має відповідати європейським стандартам. КРЕС прийняв рекомендації про фінансування судової влади¹⁰⁵. Судова система має пояснити свої потреби в парламент, і, якщо це доречно, Міністерству юстиції. У випадку серйозного економічного спаду, судді, як і всі інші члени суспільства повинні жити відповідно економічного становища суспільства, якому вони служать. Тим не менш, хронічне недофінансування системи правосуддя повинно розглядатися суспільством в цілому як неприпустиме. Тому, що таке хронічне недофінансування підриває основи демократичного суспільства та верховенства закону.

(7) Критика з боку членів виконавчої та законодавчої влади

¹⁰⁴ Див. Висновок КРЕС № 10 (2007).

¹⁰⁵ Див. Висновок КРЕС № 2 (2001).

52. Політики та інші громадські діячі в державах-членах часто висловлюються вимагаючи обмеження судової влади або демонструють, що погано розуміють роль незалежної судової системи. Такі коментарі даються особливо під час виборчих кампаній, коли рішення з конституційних питань винесені, або перебувають на розгляді. В принципі, судова влада повинна визнати, що критика є частиною діалогу між трьома гілками державної влади і суспільства в цілому. Тим не менш, на думку КРЄС існує чітка лінія між свободою вираження думок і законною критикою, з одного боку, і неповаги та неправомірного тиску на судову владу з іншого. Політики не повинні використовувати спрощені або демагогічні доводи, щоб критикувати судову систему під час політичних кампаній просто заради критики, або з метою відвернути увагу від власних недоліків. Так само не слід піддавати гонінням окремих суддів. Політики ніколи не повинні заохочувати непокору судовим рішенням, не кажучи вже про насильство щодо суддів, як це має місце у деяких державах-членах. Органи виконавчої та законодавчої влади зобов'язані надавати весь необхідний і достатній захист, у випадках коли функціонування судів перебуває під загрозою нападу або відбуваються залякування представників судової влади. Незбалансовані критичні коментарі політиків – безвідповідальні, і викликають серйозну проблему, оскільки суспільна довіра і впевненість у системі правосуддя, тим самим, може бути мимоволі чи навмисно підірвані. У таких випадках, судова влада повинна зазначити, що така поведінка, порушує основи Конституції демократичної держави, так само, як і посягання на правове становище інших гілок державної влади. Така поведінка також порушує міжнародні стандарти
53. Окремим судам і судовим органам в цілому необхідно обговорити шляхи, боротьби з такою критикою. Окремі судді, які зазнали свого роду атак, часто не наважуються захистити себе (зокрема, в судовому порядку) для того, щоб зберегти свою незалежність і продемонструвати, що вони залишаються неупередженими. У деяких країнах, Рада суддів або Верховний суд допомагає суддям у таких ситуаціях. Ці відповіді можуть зняти напругу навколо певного судді. Вони можуть бути більш ефективними, якщо вони організовані суддями із залученням компетентних засобів масової інформації.
54. Правило, що будь-які аналізи і критика однієї гілки влади іншими повинні здійснюватися в атмосфері взаємної поваги, відноситься до судової системи, так само, як і до представників законодавчої та виконавчої влади. Насправді, це навіть більш важливо для судової системи взяти додаткову відповідальність, тому що суддям часто доводиться вирішувати, чи діяв виконавчий або законодавчий орган відповідно до закону. Крім того, не буде жодної довіри рішеннями суду, який дозволяє своїм представникам, необґрунтовані або неповажні коментарі по відношенню до представників інших органів державної влади. Даного роду зауваження приведуть лише до "війни слів", яка буде підривати суспільну довіру до судової системи. У кінцевому рахунку, така "війна" може привести судову систему в стан, в якому вона не зможе виконувати свої конституційні функції вирішення спорів між громадянами, державою і громадянами відповідно до закону, тобто, незалежно і неупереджено. Це було б на шкоду суспільству й демократії, служити і захищати яку є обов'язком судової влади.

VIII: Остаточні висновки

1. Судова влада є одною з трьох гілок влади демократичної державі. Вони є взаємопов'язаними, жодна з них не може бути «верховною» або домінувати над іншими (пункт 9).
2. В демократичній державі три гілки влади функціонують як система стримувань та противаг, яка тримає кожну в рамках відповідальності в інтересах суспільства в цілому (пункт 9).
3. Принцип поділу влад, як такий, є гарантією незалежності суду. Судова система повинна бути незалежною у виконанні своєї конституційної ролі відносно інших органів державної влади, суспільства в цілому та сторін у будь-якому конкретному спорі (пункт 10).

4. Легітимність судової системи та окремих суддів закріплюється, перш за все, Конституцією кожної з держав-членів, всі з яких є демократичними державами та керуються принципом «верховенства права». Конституція створює судову систему і тим самим наділяє легітимністю (легітимізує) систему правосуддя в цілому та окремих суддів, які здійснюють свої повноваження у рамках судової системи: «конституційна легітимність». Конституційна легітимність окремих суддів, які обрані безстроково, не повинна бути підірвана діями законодавчої або виконавчої влади, які є результатом змін у політичній владі (пункти 13-15 та 44).
5. Конституційна легітимність системи правосуддя підкріплюється довірою суспільства до судової влади. Ця довіра має постійно заслугуватися та зберігатися відмінною роботою судової системи за її найвищими стандартами: це те, що КРЄС називає «функціональною легітимністю» (пункти 16-19).
6. Судова влада (так само, як і дві інші гілки влади) стоїть на службі у суспільства. Таким чином, судова влада, як і інші органи державної влади, є відповідальними перед іншими гілками державної влади та перед суспільством в цілому, на які її влада, авторитет та незалежність розповсюджуються. Це можна назвати "підзвітністю" (пункти 20 -22). «Підзвітність» має кілька форм.
7. По-перше, це система апеляції. Апеляційна система, в принципі, це єдиний спосіб, за допомогою якого судові рішення може бути скасовано або змінено після того, як воно буде винесене, та це єдиний законний шлях, який забезпечує відповідальність судді за свої дії. КРЄС це називає «юридичною підзвітністю» (пункти 23, 26).
8. По-друге, судді звітують, виконуючи свою роботу прозоро, шляхом проведення відкритих засідань, а також обґрунтовуючи рішення, залучаючи громадськість та інші органи державної влади. КРЄС називає цю форму відповідальності "підзвітність через обґрунтування" (пункти 27-32).
9. По-третє, якщо суддею було вчинено серйозні протиправні діяння, він або вона повинні нести сувору відповідальність, наприклад, застосування дисциплінарного стягнення та, за необхідності, притягнення до кримінальної відповідальності. КРЄС називає це «каральною відповідальністю». У будь-якому випадку необхідно бути обачними задля збереження незалежності судової системи (пункти 33 і 37).
10. Щодо відносин між трьома гілками державної влади: по-перше, судді, як і інші громадяни мають право брати участь у громадській дискусії, за умови, що це не шкодить їх незалежності та неупередженості (пункт 42).
11. Інші органи державної влади, повинні визнати легітимність Конституційної функції, яка здійснюється шляхом відправлення правосуддя та забезпечити отримання судовою владою достатніх виконання своїх функцій ресурсів для. Аналіз та критика одною владою держави будь-якої іншої з них, має здійснюватися в атмосфері взаємоповаги (пункт 42).
12. Судова влада повинна знати, що існують обмеження правового втручання через політичні рішення, які приймає законодавча та виконавча влади. Таким чином, всі суди в рамках судової влади повинні піклуватися про те, щоб не виходити за межі, окреслені їх повноваженнями з відправлення правосуддя (пункт 40).

13. Рішення законодавчої або виконавчої влади, які обмежують основні гарантії незалежності правосуддя, є неприйнятними, навіть якщо вони приймаються під виглядом чогось іншого (пункт 44).
14. Міністерства юстиції не повинні впливати на управління судами через голів судів та ревізорів будь-яким способом, який може поставити під загрозу незалежність судової системи. Наявність представників виконавчої влади в системі управління судами та трибуналами слід уникати. Така присутність може призвести до втручання в судові функції, тим самим створюючи загрозу незалежності судової системи (пункти 48-49).
15. Для того, щоб зберегти належний поділ влади, органи дізнання або слідчі комісії (навіть парламентські або такі інші) ніколи не повинні заважати розслідуванню або судовому розгляду, які були або будуть ініційовані судовими органами. Такі позасудові розслідування не можуть замінити належний судовий процес (пункт 46).
16. КРЄС рекомендує, що законодавство держав-членів має регулювати відносини між "омбудсменом" (або аналогічною установою) та судовою владою (пункт 47).
17. Хронічне недофінансування судової системи повинно розглядатися суспільством в цілому як неприпустиме втручання в конституційну роль судової влади, оскільки це підриває основи демократичного суспільства та принцип верховенства закону (пункт 51).
18. Аналіз та критика одною владою держави будь-якої іншої з них має здійснюватися в атмосфері взаємоповаги. Незбалансована критика з боку політиків може стати причиною серйозних проблем. Це може підірвати довіру громадськості до судової системи та, у винятковому випадку, спровокувати посягання на конституційну рівновагу в демократичній державі (пункт 52). Окремим судам і судовим органам в цілому необхідно обговорити шляхи, боротьби з такою критикою (пункт 53).
19. Виконавча та законодавча влади зобов'язані надавати весь необхідний і достатній захист, у випадках коли функціонування судів перебуває під загрозою нападу або залякування, спрямованих на представників судової влади (пункт 52).
20. Політики ніколи не повинні заохочувати непокору судовим рішенням, не кажучи вже про насильство щодо суддів, яке мало місце в деяких державах-учасниках (пункт 52).

*Неофіційний переклад здійснено помічником голови
апеляційного суду Запорізької області
Носік О.В. за редакцією
Голови апеляційного суду Запорізької області
Городовенко В.В.*